

WYMAGANIA EDUKACYJNE – HISTORIA I TERAŻNIEJSZOŚĆ, ZAKRES PODSTAWOWY, KL. III TOT
ROK SZKOLNY 2025/2026

Temat	Wymagania konieczne – ocena dopuszczająca . Uczeń:	Wymagania podstawowe – ocena dostateczna . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające – ocena dobra . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające – ocena bardzo dobra . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wyczerpujące – ocena celująca . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
DZIAŁ I: ŚWIAT I POLSKA PO UPADKU KOMUNIZMU					
Jesień Narodów i upadek komunizmu w Europie – przypomnienie.	- wymienia etapy przejmowania władzy przez opozycję w Czechosłowacji, na Węgrzech i w Bułgarii; - wymienia etapy procesu jednoczenia Niemiec; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Karta 77, aksamitna rewolucja, Fidesz, Trójkątny Stół, Okrągły Stół</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Václav Havel, Erich Honecker, Helmut Kohl	- przedstawia proces przejmowania władzy przez opozycję w Czechosłowacji, na Węgrzech i w Bułgarii; - wymienia przyczyny rozpadu ZSRS i Jugosławii; - wymienia etapy procesu rozpadu ZSRS i Jugosławii; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>pucz, czystki etniczne</i>, - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Borys Jelcyń, Giennadij Janajew	- wyjaśnia przyczyny wzrostu pozycji opozycji w krajach bloku wschodniego; - przedstawia proces obalenia Nicolae Ceaușescu w Rumunii; - wyjaśnia trudności związane z procesem jednoczenia Niemiec; - przedstawia proces rozpadu ZSRS i Jugosławii; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>Wspólnota Niepodległych Państw</i> - wie, kim był Nicolae Ceaușescu	- omawia genezę powstania Wspólnoty Niepodległych Państw; - porównuje procesy przemian ustrojowych w krajach bloku wschodniego, wskazując podobieństwa i różnice między procesami zachodzącymi w poszczególnych państwach; - porównuje przyczyny rozpadu ZSRS i Jugosławii; - wyjaśnia, dlaczego procesy przemian ustrojowych w krajach bloku wschodniego zostały określone jako Jesień Narodów	- wyjaśnia, dlaczego upadek muru berlińskiego stał się symbolem upadku komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej; - ocenia, które czynniki odegrały największą rolę w procesie rozpadu ZSRS i Jugosławii oraz jak to wpłynęło na przebieg tych procesów
Nowy ład na świecie i nowe wyzwania.	wymienia działania Stanów Zjednoczonych zmierzające do	wymienia koncepcje świata w końcu XX w. i ich autorów;	wskazuje różnice pomiędzy koncepcjami świata w końcu XX w.;	ocenia, czy można określić Stany Zjednoczone jako	ocenia, która z koncepcji świata w końcu XX w. okazała się najbliższa

	utrzymania ładu na świecie w końcu XX w.; • przedstawia proces globalizacji w gospodarce; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Pustynna Burza, globalizacja</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: George Bush, Saddam Husajn	• wyjaśnia, na czym polega proces globalizacji; • charakteryzuje politykę Stanów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>koniec historii, zderzenie cywilizacji, globalna wioska</i>; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Francis Fukuyama, Samuel Huntington, Zbigniew Brzeziński	• charakteryzuje proces globalizacji w różnych dziedzinach życia	żandarma ładu na świecie w końcu XX w.; • wyjaśnia, w jaki sposób ZSRS usiłował utrzymać wpływy na świecie; • wie, kim był Michaił Gorbaczow	rzeczywistości i uzasadnia swoje stanowisko
Blaski i cienie nowego ładu światowego.	• wymienia najważniejsze konflikty zbrojne na przełomie XX i XXI w.; • wymienia różnice pomiędzy globalną Północą a globalnym Południem	• wymienia najważniejsze przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; • przedstawia proces upadku apartheidu w RPA; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>apartheid, bantustany</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Nelson Mandela, Frederik de Klerk	• wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; • wyjaśnia przyczyny podziału świata na globalną Północ i globalne Południe; • wyjaśnia przyczyny konfliktu w Rwandzie; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>konflikt Północ–Południe</i>	• wyjaśnia przyczyny konfliktów religijnych na świecie na przełomie XX i XXI w.; • charakteryzuje sytuację w Afryce na przełomie XX i XXI w.	• przedstawia i ocenia rolę wojsk ONZ w czasie konfliktu w Rwandzie
Integracja europejska i powstanie UE.	• wymienia dokumenty tworzące Unię Europejską i ich najważniejsze postanowienia;	• wymienia kryteria przyjmowania nowych państw do Unii Europejskiej;	• przedstawia zakres współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej;	• wyjaśnia, dlaczego strefa Schengen i strefa euro nie pokrywa się z krajami Unii Europejskiej;	• wyjaśnia znaczenie Jednolitego Aktu Europejskiego i traktatu z Maastricht;

	- wymienia organy Unii Europejskiej; - wymienia państwa strefy euro; - pokazuje na mapie proces rozszerzania się Unii Europejskiej; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Jednolity Akt Europejski, traktat z Maastricht, Unia Europejska, traktat nicejski, traktat lizboński, strefa euro</i>	- wymienia płaszczyzny współpracy między krajami Unii Europejskiej; - wymienia państwa strefy Schengen; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kryteria kopenhaskie, strefa Schengen</i>	- wskazuje różnice pomiędzy poszczególnymi dokumentami tworzącymi podstawy prawne Unii Europejskiej; - wyjaśnia znaczenie strefy Schengen i strefy euro; - przedstawia współpracę Unii Europejskiej z Norwegią i wyjaśnia jej stosunek do Unii Europejskiej	- wyjaśnia przyczyny rozszerzania zakresu współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej; - przedstawia współpracę Unii Europejskiej ze Szwajcarią i wyjaśnia stosunek Szwajcarii do Unii Europejskiej	- wyjaśnia, dlaczego został zawarty traktat lizboński; - wyjaśnia, dlaczego Finlandia starała się o członkostwo w Unii Europejskiej dopiero w latach 90. XX w.
Początki transformacji ustrojowej w Polsce 1989-2005.	- wymienia najważniejsze partie w Polsce po 1990 r.; - wymienia zmiany ustrojowe, które wprowadziła Mała Konstytucja; - wymienia reformy rządu Jerzego Buzka; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Sojusz Lewicy Demokratycznej, Unia Demokratyczna, Mała Konstytucja</i>; - wie, kim jest Jerzy Buzek	- wymienia ruchy polityczne w Polsce po 1990 r.; - wyjaśnia przyczyny zmian na polskiej scenie politycznej po 1990 r.; - wyjaśnia, jak chciano zapobiec rozdrobnieniu politycznemu w Polsce; - wymienia podstawy prawne, na których opierają się relacje między państwem polskim a kościołami i związkami wyznaniowymi; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Bezpartyjny Blok Wspierania Reform, konkordat, próg wyborczy</i>	- wyjaśnia przyczyny zmian rządów po 1990 r.; - przedstawia przebieg prac nad nową konstytucją; - charakteryzuje reformy rządu Jerzego Buzka; - przedstawia stosunki wyznaniowe w Polsce; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>recesja, lustracja</i>; - wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Jan K. Bielecki, Aleksander Kwaśniewski, Leszek Miller, Jan Olszewski, Antoni Macierewicz	- ocenia, czy reformy rządu Jerzego Buzka spełniły oczekiwania Polaków; - przedstawia proces podpisania i ratyfikowania konkordatu; - ocenia stabilność polskiej sceny politycznej i jej wpływ na funkcjonowanie państwa; - wie, kim jest Hanna Suchocka	- przedstawia relacje między rządem a Prezydentem w Polsce w latach 1991–2005; - ocenia funkcjonowanie rządów w Polsce w latach 1991–2005, przywołując ich sukcesy i porażki
Dziedzictwo PRL – rozliczenie z przeszłością.	wymienia sposoby upamiętnienia żołnierzy podziemia niepodległościowego i	przedstawia działania podejmowane przez polskie władze w celu	omawia różne formy działalności Instytutu Pamięci Narodowej;	wyjaśnia problemy związane z przeprowadzeniem procesu lustracji;	porównuje proces rozliczenia władz komunistycznych w Polsce z podobnymi procesami

	osób represjonowanych w okresie PRL-u; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>rehabilitacja</i>	rozliczenia postępowania władz PRL-u; • wyjaśnia, dlaczego było trudno uzyskać wyroki skazujące w procesach autorów stanu wojennego i w sprawie użycia broni w kopalni „Wujek”	• zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Instytut Pamięci Narodowej, Rzecznik Interesu Publicznego, status osoby pokrzywdzonej</i>	• zna i wyjaśnia pojęcie <i>kłamstwo lustracyjne</i>	w innych były państwach komunistycznych; • ocenia, czy można było proces dekomunizacji przeprowadzić lepiej i uzasadnia swoje stanowisko
Polska droga do NATO i Unii Europejskiej.	• wymienia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; • podaje przykładowe przyczyny, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>traktat akcesyjny</i>	• omawia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; • wyjaśnia, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>Partnerstwo dla Pokoju</i>	• przedstawia współpracę Polski z innymi krajami regionu w celu wstąpienia do NATO i Unii Europejskiej; • charakteryzuje relacje polsko-niemieckie w latach 90. XX w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Trójkąt Weimarski, Trójkąt Wyszehradzki / Grupa Wyszehradzka</i>	• charakteryzuje stosunki polsko-rosyjskiej w latach 90. XX w.; • przedstawia aktywność Polski w rejonie Europy Środkowej w latach 90. XX w.; • wyjaśnia, jakie czynniki wpływały na relacje Polski z innymi państwami	• przedstawia działania Polaków w ramach Partnerstwa dla Pokoju; • porównuje argumenty euroentuzjastów i eurosceptyków w czasie starania się Polski o członkostwo w Unii Europejskiej
Polska na początku XXI w.	• wymienia przykładowe sukcesy i porażki poszczególnych rządów na początku XXI w.; • wymienia główne partie polityczne działające w Polsce na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Platforma Obywatelska, Prawo i Sprawiedliwość, Zjednoczona Prawica</i>	• wymienia główne założenia poszczególnych rządów w polityce wewnętrznej i zagranicznej; • wymienia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>postkomunizm, kohabitacja polityczna, dług publiczny</i> ; • wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Kazimierz	• charakteryzuje polską scenę polityczną na początku XXI w.; • wyjaśnia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Liga Polskich Rodzin, Samoobrona, katastrofa smoleńska</i> ; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Donald Tusk, Andrzej Lepper	• ocenia, jak afery, do których dochodziło za poszczególnych rządów, wpływały na ich ocenę przez społeczeństwo; • ocenia realizację założeń poszczególnych rządów w polityce wewnętrznej i zagranicznej	• przedstawia działania wybranego przez siebie rządu z początku XXI w. w polityce wewnętrznej i zagranicznej oraz ocenia je pod kątem rozwoju wewnętrznego Polski i jej racji stanu

		Marcinkiewicz, Bronisław Komorowski, Andrzej Duda			
Polonia i Polacy na świecie.	• pokazuje na mapie skupiska Polaków i Polonii po II wojnie światowej; • wymienia przyczyny emigracji z Polski po II wojnie światowej	• wymienia przykładowe instytucje polskie działające na emigracji; • przedstawia znaczenie organizacji tworzonych przez Polaków na emigracji dla podtrzymywania polskości i rozwoju kultury polskiej; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Instytut Józefa Piłsudskiego, Maisons-Laffitte, Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Jerzy Giedroyc, Jan Nowak Jeziorański	• wyjaśnia rolę, jaką odgrywały instytucje emigracyjne po II wojnie światowej; • przedstawia podstawy prawne i możliwości działania polskich władz emigracyjnych; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>depozytariusz, miesięcznik „Kultura”</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Edward Raczyński, August Zaleski, Ryszard Kaczorowski, Władysław Anders	• charakteryzuje sytuację Polaków w ZSRS i byłych republikach radzieckich; • wyjaśnia, w jaki sposób rząd polski wspiera Polaków na terenie byłego ZSRS; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>Karta Polaka</i>; • wie, jest Andżelika Borys	• przedstawia działania organizacji polonijnych funkcjonujących w różnych państwach (np. Kongres Polonii Amerykańskiej w Stanach Zjednoczonych czy Związek Polaków w Niemczech)
Świat na początku XXI w. i jego problemy. Terroryzm jednym z największych zagrożeń współczesnego świata.	• wymienia czynniki, które wpływają na pozycję Chin na początku XXI w.; • wymienia przykładowe skutki globalizacji • wymienia różne nurty terroryzmu w XXI w. • wymienia przykładowe zamachy terrorystyczne w XXI w. i ich konsekwencje;	• przedstawia pozycję Chin na początku XXI w.; • przedstawia skutki globalizacji; • wymienia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>COVID-19, SARS-CoV-2, pandemia</i>	• charakteryzuje sytuację w Korei Północnej na początku XXI w.; • przedstawia skutki Arabskiej Wiosny; • przedstawia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>Arabska Wiosna</i>	• przedstawia skutki kryzysu finansowego z początku XXI w.; • wyjaśnia przyczyny Arabskiej Wiosny • przedstawia udział Polaków w walkach w Afganistanie i Iraku; • wyjaśnia związek między zamachami terrorystycznymi w	• ocenia skutki pandemii COVID-19 dla życia społecznego; • ocenia wpływ Arabskiej Wiosny na stabilizację w rejonie Bliskiego Wschodu • ocenia skuteczność interwencji wojsk koalicji w Afganistanie i Iraku;

	• zna i wyjaśnia pojęcia: <i>terroryzm, World Trade Center</i> •	• charakteryzuje różne nurty terroryzmu w XXI w. • omawia interwencję wojsk koalicji w Afganistanie; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Al-Kaida, talibowie</i>, wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Osama bin Laden, George W. Bush	• omawia interwencję wojsk koalicji w Iraku; • charakteryzuje działalność Państwa Islamskiego; • przedstawia znaczenie Stanów Zjednoczonych w wojnie z terroryzmem; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>szariat, Państwo Islamskie</i>	Europie a wojną z terroryzmem na Bliskim Wschodzie; • wymienia skutki wojny z terroryzmem dla państw muzułmańskich, Stanów Zjednoczonych i Europy	• przedstawia rolę i dążenia Kurdów w trakcie wojny z terroryzmem
Unia Europejska w początkach XXI wieku.	• wymienia organy władzy Unii Europejskiej i ich przykładowe uprawnienia; • wymienia przykładowe przyczyny i skutki kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; • wymienia przykładowe działania Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Przewodniczący Rady Europejskiej, Wysoki Przedstawiciel Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, lockdown</i>	• wymienia dokumenty unijne zawarte na początku XXI w. i ich główne założenia; • wyjaśnia przyczyny kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; • charakteryzuje politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, traktat nicejski, traktat lizboński, tarcza antykryzysowa</i>	• przedstawia koncepcje integracji Europy; • przedstawia postawy państw Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego; • wymienia przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Stany Zjednoczone Europy, Europa Ojczyzn, Europa wielu prędkości</i>	• porównuje koncepcje integracji Europy; • charakteryzuje przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej; • ocenia politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; • wyjaśnia wpływ problemów, z którymi mierzy się Unia Europejska, na jej funkcjonowanie i pozycję w niej poszczególnych państw	• ocenia koncepcje integracji europejskiej pod kątem korzyści, które niosą one ze sobą dla poszczególnych grup państw członkowskich; • przedstawia możliwości działania obywateli państw członkowskich w ramach Unii Europejskiej
Neoimperialna Rosja w XXI w.	• wymienia przyczyny i skutki wojny w Czeczenii; • wymienia przyczyny i skutki konfliktu w Gruzji; • wymienia przyczyny wojny w Ukrainie;	• omawia sytuację w Gruzji; • przedstawia przebieg wojny w Ukrainie; • wie, kim były / są wymienione postacie,	• przedstawia, w jaki sposób przywódca Rosji dąży do wzmocnienia władzy; • przedstawia proces aneksji Krymu;	• przedstawia możliwości działania opozycji w Rosji; • wyjaśnia wpływ różnych form prowadzenia wojny przez Rosję na sytuację w Europie;	• przedstawia działalność „Memoriału” jako organizacji opozycyjnej w Rosji

	• zna i wyjaśnia pojęcie <i>Euromajdan</i>; • wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Władimir Putin, Wołodymyr Zełenski	oraz przedstawia ich historyczną rolę: Dżochar Dudajew, Achmat Kadyrow, Ramzan Kadyrow	• przedstawia stosunek państw środkowoeuropejskich do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie; • charakteryzuje różne formy prowadzenia wojny przez Rosję; • zna i wyjaśnia pojęcia: „zielone ludziki”, wojna hybrydowa, szantaż gazowy; • wie, kim był Borys Jelcyn	• wyjaśnia, od czego zależy polityka Rosji wobec Ukrainy; • przedstawia stosunek państw zachodnioeuropejskich i Stanów Zjednoczonych do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>kolonia karna</i>; • wie, kim jest Wiktor Janukowycz	
		DZIAŁ II: PODSTAWY USTROJOWE III RP			
Spółeczeństwo obywatelskie.	• zna definicję społeczeństwa obywatelskiego; • wymienia formy aktywności społecznej; • wymienia sektory działania organizacji w społeczeństwie obywatelskim; • zna pojęcia: <i>społeczeństwo obywatelskie, referendum, organizacje pozarządowe</i>	• charakteryzuje czynniki, które wpływają na rozwój społeczeństwa obywatelskiego; • wymienia przykładowe organizacje pozarządowe i przedstawia ich działania; • wyjaśnia, dlaczego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego największe znaczenie mają organizacje pozarządowe; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, stowarzyszenie, fundacja, organizacje pożytku publicznego</i>	• wyjaśnia, dlaczego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego ważne są kapitał społeczny i zaufanie społeczne; • wyjaśnia różnice między stowarzyszeniem a fundacją; • charakteryzuje organizacje pożytku publicznego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kapitał społeczny, zaufanie społeczne, obywatelskie nieposłuszeństwo, wolontariat</i>	• porównuje różne typy organizacji pozarządowych; • omawia działalność organizacji pozarządowych i ich rolę w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego na przykładach ze swojego regionu; • ocenia rolę wolontariatu w kształtowaniu się społeczeństwa obywatelskiego	• ocenia, czy społeczeństwo polskie jest społeczeństwem obywatelskim i uzasadnia swoje stanowisko; • daje przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa, biorąc pod uwagę klasyczną jego definicję

Sprawiedliwość i praworządność – podstawy demokratyczne III RP.	• zna definicje demokratycznego państwa prawa i sprawiedliwości społecznej; • wymienia różne możliwości rozumienia terminu <i>sprawiedliwość</i>	• wymienia różne typy sprawiedliwości; • wyjaśnia pojęcia: <i>demokratyczne państwo prawa, sprawiedliwość społeczna</i>	• wymienia różnice pomiędzy różnymi typami sprawiedliwości; • wyjaśnia różnice pomiędzy sprawiedliwością rozdzielczą a sprawiedliwością wyrównawczą; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>sprawiedliwość rozdzielcza, sprawiedliwość wyrównawcza</i>	• charakteryzuje rolę sprawiedliwości społecznej w funkcjonowaniu państwa i społeczeństwa; • uzasadnia, że państwo polskie jest demokratycznym państwem prawa	• daje przykłady z działań władz państwowych i samorządowych stosowania sprawiedliwości rozdzielczej i sprawiedliwości wyrównawczej
III Rzeczpospolita – konstytucyjne zasady ustrojowe (władza wykonawcza i ustawodawcza).	• wymienia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; • wymienia prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; • wymienia organy władzy ustawodawczej i ich dwie kompetencje; • wymienia organy władzy wykonawczej i ich dwie kompetencje; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>zasada suwerenności narodu, zasada trójpodziału władzy</i>	• wyjaśnia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; • wyjaśnia, na czym polegają prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; • wymienia przykładowe kompetencje organów władzy ustawodawczej; • wymienia podstawowe kompetencje organów władzy wykonawczej; • wymienia przykładowe zasady sądownictwa w Polsce; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>zasada demokratycznego państwa prawa, zasada pluralizmu politycznego,</i>	• charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej i wykonawczej w Polsce z zastosowaniem podziału tych uprawnień; • wymienia etapy procesu legislacyjnego; • przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce; • wymienia zasady sądownictwa w Polsce; • wymienia przykładowe uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>preambuła, proces legislacyjny, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu</i>	• wyjaśnia wzajemne zależności między organami władzy wykonawczej i ustawodawczej oraz podaje przykłady ich zastosowania; • wyjaśnia zasady sądownictwa w Polsce; • charakteryzuje pozycję Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu w polskim systemie ustrojowym; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>konstruktywne votum nieufności</i>	• wskazuje różnice w procesie legislacyjnym w zależności od typu ustawy (np. ustawa zwykła i ustawa budżetowa); • ocenia skuteczność funkcjonowania Trybunału Stanu

		<i>zasada niezawisłości sędziów</i>			
Samorząd terytorialny w III RP.	- wymienia organy władzy samorządu gminnego i sposób ich powoływania; - przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu gminnego; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>samorząd terytorialny, domniemanie kompetencji, zadania własne, zadania zlecone, gmina, burmistrz, wójt</i>	- wymienia organy władzy samorządu powiatowego i sposób ich powoływania; - przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu powiatowego; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>powiat, starosta</i>	- wymienia organy władzy samorządu wojewódzkiego i sposób ich powoływania; - przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu wojewódzkiego; - wymienia źródła finansowania jednostek samorządu terytorialnego; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>subwencja, dotacja, marszałek sejmiku wojewódzkiego, sejmik województwa</i>	- wyjaśnia podstawy prawne i zasady funkcjonowania samorządu terytorialnego; - wyjaśnia, na jakie zadania jednostki samorządu terytorialnego mogą mieć różne źródła finansowania; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>decentralizacja, zasada pomocniczości</i>	- charakteryzuje proces odwoławczy od decyzji jednostek samorządu terytorialnego; - przedstawia działania podejmowane przez samorząd swojej gminy, powiatu i województwa
System prawny III RP.	- wymienia podmioty i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; - wymienia sprawy pomiędzy członkami rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>norma prawna, osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych</i>	- wyjaśnia różnice pomiędzy prawem naturalnym a prawem stanowionym; - charakteryzuje podmioty i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; - wymienia najważniejsze zapisy prawa karnego; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>własność, służebność, hipoteka, wykroczenie, występki, zbrodnia, odpowiedzialność karna</i>	- rozumie podstawowe terminy związane z naukami prawnymi; - przedstawia sprawy pomiędzy członkami rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; - omawia najważniejsze zapisy prawa karnego; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>przysposobienie, obowiązki alimentacyjne</i>	- charakteryzuje relacje między organami władzy albo organami władzy a obywatelami, które reguluje prawo administracyjne; - wyjaśnia różnicę między wykroczeniem, występkiem i zbrodnią; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>odwołanie, wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy</i>	- wyjaśnia różnicę między prawem materialnym a procesowym; - analizuje przykładowe pisma z zakresu prawa cywilnego, karnego i administracyjnego (np. pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, decyzję administracyjną)

Prawa Człowieka i ich ochrona.	• definiuje prawa człowieka, wymieniając ich cechy; • wymienia przykładowe prawa człowieka, przyporządkowując je do odpowiednich generacji; • wymienia polskie dokumenty, w których zawarte są prawa człowieka; • wymienia polskie instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>prawa człowieka, trzy generacje praw człowieka, Rzecznik Praw Obywatelskich</i>	• omawia cechy praw człowieka; • charakteryzuje trzy generacje praw człowieka; • wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka w Europie; • wymienia europejskie instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Europejski Trybunał Praw Człowieka</i>	• przedstawia proces kształtowania się praw człowieka po II wojnie światowej; • wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka na świecie; • wymienia organy ONZ, zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Rada Praw Człowieka, Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, Międzynarodowy Trybunał Karny</i>; • wie, kim była Eleanor Roosevelt	• przedstawia proces kształtowania się praw człowieka do II wojny światowej; • porównuje zawartość i rolę dokumentów chroniących prawa człowieka; • przedstawia proces postępowania obywatela polskiego, który oskarża instytucje państwowe o złamanie praw człowieka (rozpatruje wszystkie możliwości odwoławcze); • wyjaśnia, które prawa człowieka i w jakich okolicznościach mogą być ograniczone	• wyjaśnia, które prawa człowieka są negatywne, a które pozytywne; • wyjaśnia, w przypadku których praw człowieka obywatel może dochodzić swych praw; • ocenia skuteczność decyzji lub wyroków różnych instytucji chroniących prawa człowieka
Media jako czwarta władza	• wymienia typy komunikacji społecznej; • wymienia środki masowego przekazu; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>komunikacja społeczna, mass media</i>	• wymienia zasady, na których opiera się komunikacja społeczna; • wymienia funkcje środków masowego przekazu; • wymienia prawa mediów	• charakteryzuje zasady, na których opiera się komunikacja społeczna; • charakteryzuje funkcje środków masowego przekazu; • wymienia obowiązki mediów	• wyjaśnia, dlaczego środki masowego przekazu określa się jako czwartą władzę; • wymienia prawa i obowiązki pracowników mediów	• podaje przykłady pełnienia przez media funkcji czwartej władzy na podstawie publicystyki, literatury czy filmu
Zmiany kulturowe w świecie końca XX w. i początku XXI w.	• wymienia zalety i wady polityki wielokulturowości; • wymienia główne płaszczyzny	• przedstawia zalety i wady polityki wielokulturowości; • przedstawia znaczenie dziedzictwa kulturalnego dla współczesnej kultury;	• wyjaśnia założenia • polityki wielokulturowości; • wyjaśnia, jakie znaczenie ma obecnie	• ocenia korzyści i zagrożenia płynące z polityki wielokulturowości; • porównuje główne argumenty współczesnych	• wyjaśnia, w jaki sposób zmiany kulturowe końca XX i początku XXI w. znajdują odzwierciedlenie w tekstach kultury z tego okresu

	współczesnych sporów światopoglądowych; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>polityka wielokulturowości</i>	• zna i wyjaśnia pojęcia: <i>segregacja rasowa, dziedzictwo kulturowe</i>	postawa tolerancji i w czym się ona przejawia; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>poprawność polityczna, asymilacja, tolerancja, dyskryminacja</i>	sporów światopoglądowych	
Społeczeństwo cyfrowe, wyzwania	• zna definicję społeczeństwa cyfrowego / społeczeństwa informacyjnego; • wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla jednostki; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>społeczeństwo cyfrowe, społeczeństwo informacyjne</i>	• wyjaśnia przyczyny rozwoju komunikacji cyfrowej; • charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla jednostki; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>sieciologizm, fake newsy</i>	• wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na gospodarkę, edukację; • charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla społeczeństwa; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>wykluczenie cyfrowe, dezinformacja, bańka filtrująca</i>	• wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na kulturę; • wyjaśnia, w jaki sposób można nadużywać wolności słowa w Internecie, i przedstawia działania zapobiegające temu zjawisku; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>netykieta</i>	• ocenia, czy we współczesnym świecie można funkcjonować bez korzystania z mediów społecznościowych
Nasza przyszłość.	• wymienia przykładowe działania Polski w polityce zagranicznej; • wymienia przykładowe działania wojsk polskich w ramach NATO; • wymienia przyczyny kryzysu demograficznego; • wymienia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kryzys demograficzny, ocieplenie klimatu</i>	• przedstawia działania Polski w polityce zagranicznej; • przedstawia działania wojsk polskich w ramach NATO; • przedstawia sposoby przezwyciężenia kryzysu demograficznego; • przedstawia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie	• przedstawia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.; • wyjaśnia przyczyny kryzysu demograficznego; • przedstawia podejmowane przez państwa próby zahamowania zachodzących zmian klimatycznych; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>geopolityka, protokół z Kioto</i>	• ocenia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.; • charakteryzuje działania podjęte przez Polskę w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego; • ocenia skuteczność podejmowanych przez państwa prób zahamowania zachodzących zmian klimatycznych	• przedstawia działania zmierzające do rozwiązania problemów przedstawionych w rozdziale (demografia, zmiany klimatyczne) w swoim regionie